Erromantxe

Erromantxea erretorromanieraren dialektoetako bat da, eta Suitzako lau hizkuntza ofizialetako bat, alemanarekin, frantsesarekin eta italierarekin batera. Suitzako % 0,5-0,9 inguruk hitz egiten dute, ia 35.100 hiztunek (2000ko inkesta baten arabera) ama hizkuntza dute, eta Grisonia kantonamenduan bizi dira gehienak.

Latin arruntetik datorren erromantze mintzaira dugu, erretorromanieraren dialekto nagusietako bat, ladinoarekin eta friulierarekin batera.

Rumantschia hiztunen lurraldeak hartzen duen izena da.

Erromantxea	
rumantsch — Rumantsch	
Datu orokorrak	
Lurralde eremua	Suitza
Hiztunak	35.000
Rankinga	*Ez 100 mintzatuenen artean*
Ofizialtasuna	Suitza
Eskualdea	Grisonia
UNESCO sailkapena	3 arrisku ziurran
Araugilea	-
Hizkuntza familia	
hizkuntza nostratikoak Hizkuntza euroasiarrak Indoeuropar hizkuntzak Italiar hizkuntzak Hizkuntza erromantzeak italo-mendebaldeko hizkuntzak mendebaldeko hizkuntza erromantzeak Q97646466 Erretorromaniera	
Informazio filologikoa	
Hizkuntza-tipologia	subjektua aditza objektua, silabadun hizkuntza eta hizkuntza fusionatzailea
Alfabetoa	latindar alfabetoa
Hizkuntza kodeak	
ISO 639-1	rm
ISO 639-2	roh
ISO 639-3	roh
Ethnologue	roh (http://www.ethnologue.com/language/roh)
Glottolog	roma1326 (https://glottolog.org/resource/languoid/id/roma1326)
Wikipedia	rm (https://rm.wikipedia.org)

Eduki-taula

Historia

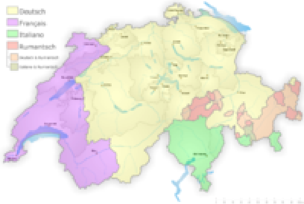
- 1552an Jacob Bifrunek *"Christiauna fuorma"* izenburuko katixima idatzi zuen.
- 1560an Itun Berria itzuli zuten.
- 1919an "Lia Rumantscha" sortu zuten, hizkuntza sustatzeko erakundea.
- 1925eko urtarrilaren 17an lehenengo irratsaioa egin zuten.
- 1938an Suitzako lau hizkuntzen artean onartu zuten.
- 1963ko otsailaren 17an lehendabiziko telebista saioa emititu zuten.
- 1982an Heinrich Schmid hizkuntzalariak Rumantsch Grischun mintzaira batua abiatu zuen, hiztunek poliki eta partzialki onartu dutena.
- 1996an hizkuntza ofizialtzat hartu zuten.

Estatusa

Kantonamenduka, mintzaira soilik ofiziala da Grisonia kantonamendu elehirudunean, eta bertan udalerri bakoitzak erabakitzen du bere hizkuntza ofiziala.

Erromantxedunek Suitzako administrazioarekin hizkuntza erabiltzeko eskubidea dute, baina bakarrik "jatorrizko hiztunek". Agintariek, erantzutean, Rumantsch Grischun erabiltzen dute. Halaber, testu ofizial batzuk itzultzen dituzte, baina kultura arduradunek berek azkenean onartzen dute oso eskaintza sinbolikoa eta murritza egiten dutela. Gainera, zerbitzuen eskaerak oso gutxi dira, batzuetan hiztunek hizkuntza batua baztertzen dutelako eta, beste batzuetan, alemana lehenesten dutelako.

Izan ere, egoera gutxituan dago herritarren eta hiztunen aldetik, balorazio txikia edukita. Suitzako lau hizkuntza ofizialen artean gutxien erabilia da. Halaber, serbo-kroazierak, adibidez, ofiziala ez den arren, harrera hobea dauka, 100.000 hiztun inguru baititu.

Suitzako hizkuntzak: Hego-ekialdean, laranja-arrosaz, erretorromaniera.

Dialektoak

Eskualdearen arabera, Sursilvan (Surselvako barrutia), Sutsilvan, Surmiran (Albulako barrutia), Puter eta Vallader (Inneko barrutia) aldaerak ditugu.

Eredu batuaren moduan, Rumantsch Grischun dugu, 1982an Heinrich Schmiden taldeak abiatuta.

Erromantxearen hiztunen mapa Grisonia kantonamenduaren barruan.

Erakundeak

Lia Rumantscha hizkuntza sustatzen duen erakunde nagusia da, 1919an sortua eta gaur egun hainbat elkartek osatua.

Literatura

Egile garrantzitsuenen artean Linard Bardill, Peider Lansel eta Men Rauch ditugu.

Hedabideak

Radio Televisiun Rumantscha (RTR) irrati-telebista katea da.

"La Quotidiana" egunkaria eta **"Punts"** gazte hilabetekaria ere aipatzekoak dira.

Esapide batzuk

Allegra - Kaixo

Co vai? - Zer moduz?

Bun di - Egun on

Buna saira - Arratsalde on

Buna notg - Gabon

A revair - Adio, Agur

A pli tard - Gero arte

Perdunai - Barkatu

Per plaschair - Mesedez

Grazia fitg - Eskerrik asko

Anzi - Ez horregatik

Gratulazions - Zorionak

Bun cletg - Zorte on

Quants onns has ti? - Zenbat urte dituzu?

Erreferentziak

Ikus, gainera

- Europako hizkuntza gutxituak.

Kanpo estekak

- Lia Rumantscha (http://www.liarumantscha.ch/Home.270.0.html?&L=0)
- Erromantxezko Irrati Telebista (RTR) (http://www.rtr.ch/)

Hizkuntza honek bere Wikipedia du: Bisita ezazu.

Autoritate kontrola

Wikimedia proiektuak · Datuak: Q13199 ·
Multimedia: Romansh language (https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Romansh_language)

Identifikadoreak ·
BNF: 11979776n (https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb11979776n) (data) (http://data.bnf.fr/ark:/12148/cb11979776n) ·
GND: 4120164-4 (https://d-nb.info/gnd/4120164-4) · LCCN: sh85110829 (https://id.loc.gov/authorities/sh85110829) ·
NKC: ph239897 (https://aleph.nkp.cz/F/?func=find-c&local_base=aut&ccl_term=ica=ph239897) ·
AAT: 300389162 (https://www.getty.edu/vow/AATFullDisplay?find=&logic=AND&note=&subjectid=300389162) ·
Hiztegiak eta entziklopediak · HDS: 024594 (https://hls-dhs-dss.ch/de/articles/024594) ·

LIR: 1440 (http://www.e-lir.ch/e-LIR___Lexicon.1440.450.0.html) · Britannica: url (https://www.britannica.com/topic/Romansh-language)

Hizkuntza erromantzeak	
Ekialdekoak	Aromaniera • **Errumaniera** (moldaviera, valakiera) • Istro-romaniera • Meglenera
Hegoaldekoak	Sardiniera (campidanera, logudorera, sassariera)
Mendebaldekoak	Astur-leonesa (asturiera, extremadurera, leonesa, mirandesa, montañesa) • Borgoinera • *Dalmaziera* • Emiliano-romagnoloa • Erretorromaniera (erromantxea, friuliera, ladinoa) • Franche-comtera • Frankoprovenzera • **Frantsesa** • Galiziera (eonaviera, fala) • Galoa • **Gaztelania** (kaloa, latinoamerikar gaztelania) • Istriera • **Italiera** • **Katalana** (algerera, balearrera, erdialdekoa, valentziera) • Korsikera (gallurera) • Ladinoa • Liguriera (genovera, monakoera) • Lombardiera • Lorrenera • *Mozarabiera* • *Nafar-aragoiera* (aragoiera, *errioxera, nafar erromantzea*) • **Napoliera** • Normandiera (jerseyera, guerneseyera) • Okzitaniera (gaskoia, limousinera, proventzera) • Piemontera • Pikardiera • Poitevin • **Portugesa** (afrikar portugesa, brasildar portugesa) • **Siziliera** • Valoniera • Veneziera • Xanpainera

Letra *etzanez*: hizkuntza hilak. Letra **lodiz**: 5 milioi hiztun baino gehiagokoak. Parentesi artean: parentesiaren ezkerrean dagoen hizkuntzaren dialektoak.

To ɔar

Nabigazioa

- Azala
-
- Txokoa
- Albisteak
- Aldaketa berriak
- Ausazko orria
- Laguntza
- Dohaintza egin

Tresnak

- Honanzko lotura duten orriak
- Lotutako orrietako aldaketak
- Fitxategia igo
- Orri bereziak
- Lotura iraunkorra
- Orri honen datuak
- Artikulu hau aipatu

Wikidata itema

Inprimatu/esportatu

- Liburu bat sortu
- PDF gisa jaitsi
- Inprimatzeko bertsioa

Beste proiektuetan

Wikimedia Commons

Beste hizkuntzak

- Davvisámegiella
- Novial
- Português
- Afrikaans
- Žemaitėška
- עברית
- Nordfriisk
- Kiswahili
- 日本語

- Azərbaycanca
- Magyar
- தமிழ்
- ქართული
- Asturianu
- Dolnoserbski
- Eesti
- Seeltersk
- Tagalog
- Српски / srpski
- Latviešu
- Fiji Hindi
- Interlingue
- Русский
- Bosanski
- English
- हिन्दी
- Kernowek
- Alemannisch
- Hrvatski
- Slovenčina
- Furlan
- Ελληνικά
- Македонски
- Ido
- Čeština
- Ænglisc
- Türkçe
- Мокшень
- Svenska
- አማርኛ
- Ирон
- Estremeñu
- Jawa
- العربية
- Gaelg
- Norfuk / Pitkern
- Български
- Беларуская (тарашкевіца)
- Català
- Gàidhlig
- Беларуская
- Arpetan
- Interlingua
- 粵語
- فارسی
- Latina
- Piemontèis
- Українська
- Norsk nynorsk
- Emiliàn e rumagnòl
- Occitan
- Lingua Franca Nova
- Aragonés
- Italiano
- Dansk

- Қазақша
- Shqip
- Malagasy
- मराठी
- Rumantsch
- Srpskohrvatski / српскохрватски
- Bahasa Indonesia
- Nederlands
- Română
- Tiếng Việt
- Brezhoneg
- ייִדיש
- Español
- Bân-lâm-gú
- ئۇيغۇرچە / Uyghurche
- Lumbaart
- Lëtzebuergesch
- Коми
- Simple English
- Deutsch
- Bahasa Melayu
- Gaeilge
- Lietuvių
- پنجابی
- Polski
- Walon
- Ligure
- Limburgs
- Sardu
- اردو
- Slovenščina
- Français
- Cymraeg
- Esperanto
- Galego
- Norsk bokmål
- Suomi
- 한국어
- 中文
- Scots
- 吴语
- مصرى
- Nedersaksies

Aldatu loturak

Wikipedia Entziklopedia askea